

ה מ א ס פ

לחדש שבט תקמ"ה

א

שירים

הסתכל בשלשה דברים.

מי זה ואי זה הוא מחוסר דעת.
יחטא וירשיע בעזרת מצח.
ישפח ולא יזכור ערי לנצח.
עת לעתה ימצה וכוס קובצת?

אם יום יהי אמון עלי תולעת.
מחר ישלח אל בבריו רצח.
ייתש ודוש יודש בהדוש קצח;
בהיות בשרו מאכל תולעת.

על כן זכור בשפתך ומזה באר.
גם אין פנור יום יום ינהל אותך
את מור פני מי תצרוך דיןך

נמאס והן נפרח מקור יצא
רמדה וגוש עפר מקום חנוך
על פרח צור יחזו פניך

משה בן גרמון אבורי "קנשי כ"ט

ב

לא המתים יהללו יה

עד אן אויל תבחר בחיי הבר
להיות בחיי עד כמו אורה
מה תעשה אוי לך! - בבוא לך חבר
וביום אשר יוכן לך מסבם?

גם יום תהי נשבר בשבור נבר
סבאן ומבאן תעלה קרח
ומקום תקו והאזו להחזיק בך
אין שם עשורת משפט ואהבת צדק!

מהנ"ל

ג

שמחת הוקן כרזלי הנלעדי ביום הולדת אותו והוא
בן תשעים *

מה נעים יופיע השחר מבין סבכי עצי לון וערמון
הסוככים חלוני! תחת קורות ביתי ישורר העטלף
עליו

*) Nach Wegners Topfen 2. Band S. 47.

על ושחם, גם קול התור ישמע מעל פני הרקיע! הטבע
ומלואו יחדש כנשר כעוריו וכל צמח וכל שיש, מרסיסו לילה
עדנה תהיה לו — גם אנכי זקן ושבע ימים קדשתי כנשר
כעורי, משענתי בידי אתנהל על מזוזות פתחי, פה אשכ כי
איוותי לראות מול שערי מזרח שמש יוצא ועיני יביט ועל פני האמו.

מה נעים כל אשר תסכים לי, למשמע און ישמח לבי
יחד קול רנה ותודה, עוף יעופף והרועה על פני השדה
יתרועעו אף ישירו עליצתם; גם האלן והבקר על ידיהם
מזין שיחים יבהקו. יריעו להמאמץ מולא דשא.

עד מתי ה" ! עד מתי אראה חסדיך חרשים
לבקרים? — זה תשעים שנה ראיתי
תקופת יום הולדת, ואם אזכרה ימים מקדם
מעלה עד עת גוחי מבטן, אז רחש לבי בקרבי
ועצמותי תגלגלה — הן אתה ה" ידעת מערכי
לבי כי אין מלה בלשוני להודות לך; תכון
לפניך משאת לבי שיתה ה" מנחת דמעתי! —
כה דבר האיש כרוזלי, ועיניו הורידו כחל דמעה, נולו על
לחיו מאין הכונות.

ויוסף עוד שאת דבריו ויאמר: בהביטי לאחור דמיתי
שנות חלדי לימי האביב, הצררה והיגון
אשר מצאתני לרעם כי יעבור; ירוה את האדמה
ויחיה את צמחותיה, מעודי לא המעיט משלחת
חיילים רעים את עשתרות צאני, כל עץ השדה
לא נשחתה, ובתוך אהל אפרני לא הרגיע צר
ומצוקה, כי אתה אלהים ברכתני בשמחה ורב
טוב! תעלונה כליותי לראות בימים תבואינה
עת צאצאי מפוזים ומכרכרים עלי זרועותי, או
עת

על ידי יתמוכו את מצעדי העולל הכושל ;
 אם לא בכיתי דמעה גיל להביט אל אחרית
 הימים עיקרה בעיני מהזה העתיד ! כי יגדלון
 נצח משעי ; — אמרתי בלבי , ובכרה ידובבון
 שפתי — אשמרם מכל רע , אשים עיני לגדלם
 ולחומם , ואלהים יברך את עמלי ; יפרחו
 בארזים בגבהם , ויעשו פרי ועוד יובון ויהיו
 לעצי רמי קומה , ובצר דליותיהם אתענג
 ואתלונן כל ימי שיבתי —

כבר גדלו עצי התפוחים ברוש וחדה אשר
 שתלתי סביב אהלי עוהני נער , והארבנה
 פירותיהם ותרכנה יונקותיהם , ובצלם יסתנו
 עתה את נוח מושבי —

על זה היה דוח לבי , על אלה עגמה נפשי
 כי נגזרת את אשת נעורי , את אשר
 חיל זה שנים אשר פעמים הוצו עלי קברך
 פרחי אביב — אמנם עתה קרוב קצי , חיש
 יבוא יום ישכנו עצמותי עם עצמותך , אולי
 בלילה הזאת אישן המות — אישן ראות —
 זקני יורד על פי מדותי , בשלם ילבין ; פחי
 רוח קדים בין שערותיו ! יקר הוא בשער העלם
 ידקרק חרוץ , בקצורת הלתי שחורות על
 צווארי העלמה ! —

היום הזה אגיל ואשמוח, אקהיל אלי פרי בשני
מעלל ועד יונק, ואעלה עלות לה, פרה
לפני אהלי תהיה הכמה, ופה אעלה זבחי בשמחה
ותודה - צרורי שושנים אקחה, אענדם עטרות
לראשי; בימיני אתפוש בנור, ונלכה אני ונערי
עמי עד קרנות מזבחי, להודות לה" עלי הגיון
בכנור, ונערוץ לאל בשמחה ושירים, ואחר
כן נגילה ונשמחה יחד לאכול ולשתות, ואספרה
למו את עלילותי, ואשיחה בכל נפלאותי -

ברה דבר ברזלי הזקן, וילך על משענתו ויקרא לכל כנני
וכמותי, ויעש כמשפטו -
ששמן ברז -

ב

מכתבים

אור, נה, חשך, אפלה -

לא תאמני בספרי המלכרים ז"ל שקדמוני, כדל עממי בין
סס דבר יאור לשם דבר צנה - ד"ק ז"ל כס"ה השדשים
אמר כי שם נה וכל גזרותיו עינים לשון זוכר - ואין
זה מספיק להביאנו למה פעמים זוכר אור ופעמים צנה,
ומאמנו גם שתיין בפסוק אחד, אלא שלא בארץ בשאלות,
וולמי לפרש בקצרה את דעתנו -

א ו ד

פתרון השדש הזה ידוע ולדעתי כי האור עשם יקר כנרא
במעשה

(*) המכתב הזה נתון לדימו ע"י ריעימי איצק אייכרל,

במעשה בראשית, להאיר על ידו ליצורים על דרכים שונים, והארץ לא האירה ממנו, עד שהושם אורו במאורות השמים, שהן כלי מאור להאיר על הארץ, ודבר זה דברנו עליו בפרשנו למ" בראשית, אין פה המקום להרחיב הדברים, רק להעיר כי השמש לבדו ומאור מקבל האור בעצם וראשונה, לא נמאור וולתו, ואין כן הירח ונחמה הכוכבים המאירים לנו, כי הם מקבלים אורם ממאור השמש, ומזורים ומאירים לנו. ולכן אעפ"י שעל דרך כלל יאמר על כלם שהן בעלי אור, וכמו שכתוב והיה אור כלבנה כאור החמה (ישעי' לו" כו") וכוכבים לא יכלו אורם (שם יג" יוד) וכמו שיאמר גם על אור היר, כאמרנו קול רמים ואור נר (ירמי' כ"ה ה") אין זה רק כשיסמן אליו בושא מקרה האור, כלבנה, כוכבים, נר, או אחד מלשונות של ננה וכמו שיתבאר, אבל שם דבר אור הנוכח פה, איבנו כי אם השמש לבדו, כמו ויקרא אלהים לאור יום (בראשית א" ה") אם אראה אור כי יהל וירח יקר הולך (איוב לא" ד"ו) על בפס כסה אור (שם לו" לב") ותעלומה יוציא אור (שם נ"ט) וכן כלם. כי לא באלו פה רק להודיע שמלת אור הוגה בעצם וראשונה על אור השמש כשמאיר לנו בקויו, וממנו הושאל על שאר דברים המאירים לנו, וכל דבר שאינו מאיר באורו, אלא ע"י שמקבל אור ממאור וולתו, חוזר ומאיר לנו יקרא בשם ננה, והוא מה שאנו רוצים לבאר לבנינו בע"זה.

ב ג ד

מדברינו יוצא, כי שרש גנה וכל גזרות בנינו, לא יאמר על השמש, לפי שאינו מקבל אורו ממאור וולתו, אבל ככתבו בלש על הירח והכוכבים המאירים לנו ע"י אור שמקבלים מן השמש, וכן בעוב, לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם ולילה הירח

כפקודת מחברו ה"ה המליץ הגדול ר"ה רייך ווייזר - י"ה הקורא גדרי השרשים האלה וימצא מרגוע לכפשו, והוא פרק אחד מהספר הגדול אשר יודעם בע"זה ע"י הכ"ס תוך זמן מה על כל שרשי לשון הקודש כאשר יבוא עוד פרטי דבריו מאחד מדפי המאסף בנאים א"ה.

דברי המאספים

הירח לא יאיר לך (ישעי ס"י ט) פלומד הירח שהיה לך עד
הנה לנגה, להגיה לך כחשך ע"י אור שמקבל מן השמש, לא
תצטרך אליו עוד. ופעמים כתוב וככבים אספו נגהם
(יואל כ"י ו"ד ט"ו) ואין השמש בכלל, כי לפניהם אמר שמש
ירח קדרו (שם שם), שהן שתי המאורות הגדולים. וכן שמש
ירח עמד זכולה, לאור, חציר יהלכו לנגה, ברק חציתן
(מזקוק ג"י) מלת לאור שזעל שמש ומלת לנגה על ירח.
והכביא הנה כבא עוד ונגה, כאור תהיה קרבים מידו לו
(שם ג"י). והוא מקרא בתום, הוקשה מאוד על מפרשי המקרא
ז"ל לבארו, ומיסודנו נגלה ענינו. כי זאת הכבואה תוקיר
הנפלאות הגדולות שיעשה השם באחרית הימים, שאחת מהן
מאצטמה מפורשת בכבואת ישעי' שאמר והיה אור הלכבה באור
החמה, שענינו שיתדש השם אור כלכבה ויאיר באור עצמו ולא
יצטרך עוד לקבלו מן השמש והוא אומרו ונגה כאור תהיה שבימים
השם יהיה ונגה שהוא הלכבה באור שהוא החמה, והסתדמות
בזאת היא, קרבים מידו לו שמש ואילך יהיו קרבי אורו מידו
לו ולא יקבלם עוד מיד החמה כמו שהיה עד העת ההוא.
חשך השמש בלאתו וירח לא יגיר אורו (ישעי י"ג י"י) קרא
להופעת הירח בלשון יגיה מטעם שבארנו.

וכן גם כיום כשהשמש מאיר בדבר זולתו, ואותו הדבר חוזר
ומאיר לנו, יקרא בשם נגה פמו שפרשנו למעלה, לפי
שאין ההארה באה אלינו מקרבי השמש בקו ישר, אלא ע"י
כפילת קרניו ושבירתן. ולכן גם האור הזורח לנו מעליית
השחר עד כן החמה, ונוקשית החמה עד זאת הככבים, לא
יקרא בכתובים אור בתם, אבל סמוך אליו מלת בקר כמו
הבוקר אור (בראשית מ"ד ג') וכאור בקר יורח שמש (ש"ב
ק"ג ד') וכמו שיתבאר. וכמוהו בהם עד אור הבקר (ש"א
י"ד ל"ז) אם אשאיר מכל אשר לו עד אור הבקר ומשתין בקיר
(שם ק"ה ל"ז) וחבינו עד אור הבקר ומאננו עון (שם ו"ט)
וכיוצא בהן כלם על ההארה שבין עלות השחר לבין החמה,
ואילו באמר באלה אור סתם היה משמעו על זמן שהשמש על
האופק, ועתה שמקל לה מלת בקר, ידענו שמדבר על זמן שהוא
קודם לזאת השמש, שהוא אור הזרח בבקר מתחת לאופקו
ונראה לנו מתוך הענינים. וכן כיום המועון שאין קווי השמש
מויעים אלינו במישור אלא מנקודות שטוקעים דרך העננים
יקרא בלשון נגה כמו וכאור בוקר יורח שמש בקר לא עבות
מנגה ממטר דשא מארץ (ש"ב ק"ג ד') כלומר מלכותי
לא

לא תנחית מעט-מעט ע"י שאעמוד עמך הרכה כמלחמות ונצחשים
 הכים, במו שיתחם הדשא מן הארץ מעט עד יגדל, והנחית
 ע"י מטר השמים, שמים רדתי ויכנסו שמים בעצים, ואור
 השמש יתעלם, ויגיש לנו מתוך העצים, כי לא כן יסרתי עשאל,
 בי ברית עולם שם לי ערובה בכל ושמורה, כי כל יעשו וכל
 יפזן. כי לא יאמין (שם שם ה') כלומר מלכותי תגדל פתאום
 על דרך בלא ע"י ברית עולם ששם לי, וכל נחמתי כי לא
 יגמח בדשא מארץ, לכן יהיה כאותו אור בקר שחרת אחריו
 השמש בלאתו. שהוא בקר טהור ולא עבות מנובה, שהוא יום
 בתענון שאין השמש ביום שהוא מאיר רק מנובה, או מפני
 פוטר שירד להנחית דשא מארץ - וכן בלגור - וגדו עביו
 עכור ברד. ונחלי אש (תלים י"ח י"ג) דבר על יום גשם
 רב, וענני רעם וברק ומלת גדו שם על התשך שזר בפסוק
 שלפניו שהן העבים החשוכים הסוככים לפני אור השמש, וזה
 קרא תשך ומגדו ברקיע עננים קלים מאירים ואותן קרא גנה
 ומעטם האומר ומתוכן יורדות ברד ונחלי אש.

גם כל לשון גגה הכוזב כנחלות הכבוד יחזקאל ע"ה ואם
 הוא דרך משל, כי הוא ראה מראות אלהים, והשיג
 במראה כל עינים אלהיים הנעלים מאוד, מ"מ לפי שהנהיך
 להמשיל העצמים לדברים מוחשיים להסדר אופן שומעת, המשלים
 לאש ולנובה וכו', בדרך פאורק גראה אור (תלים לו י")
 וכמו שאור השמש חזק, ומכסה עין בשר מהבית בו, גוכל
 לראות מנוה שלו, בשקרני אורו מניחים דבר ונלתי, ואותו
 הדבר חזר ומאיר לנו, כן ע"ד משל ההשגה כבוד ה' שנבכת
 מכם כשנת האדם, אבל ע"י האור המוגיה כמלאכיו וקדושו,
 החזר ומאיר בנפש האדם, ושיג מעט בפי כמו, וכאמרם ז"ל
 כל הנביאים ואנן מתנבאים אלא מתוך אספקריא שאינה מאירה
 ואותו קרא גנה במו מנוה לו סתוב (יחזקאל א"ד") כמראה
 הקשת אשר יהי בעין ביום הנשגב מראה הגנה סביב (שם
 שם) וזהו שכן יכן, וכבוד אלהים הסתר דבר - ומה שיש
 לדבר עוד בכתובים שזכר בס לשון גנה, יתבאר עתה בדברנו
 על ההכל שכן חשך לחלפה.

ח ש ד א פ ל ד

חשך ענק השדם הזה ידוע לכל, ומה שנמחדש בתיאורו
 הוא לסודיע, כי שם חשך בכתב תמיד לעצת אור
 וזה

זהו אור חשך הנזכרים במעשי בראשית, וכן חשך ולא אור (עמום
 ה"י"ט) כי אשכ בחשך ה" אור לי (מובה ו"ח) וכן כלם
 אבל אין גם פעם אחד שיאמרו חשך וננה לשני הפכים לפי
 שאפשר להיות חשך וננה כאחד וענין זה כך הוא, כבר אמרנו
 כי שם אור נופל לבד על השמש והוא הנקרא יום באמרו ויקרא
 אלהים לאור יום (בראשית א"ה) והזמן שאין בו אור שמש
 נקרא חשך והוא הלילה שנאמר ולחשך קרא לילה (שם א"ו)
 וגם אם בעת ההיא ירח יקר הולך או שהאירו המקום שישבים
 שם בכרות רבות, כל זמן שאין אור שמש על האפק ההוא
 נקרא חשך ולילה אלא שהירח או הנר הניחו בחושך זה וזו
 סוף חשך שמו שהרי בזמן הלילה אפשר היות חשך גמור בלי
 גנה, אם הירח בחסרונו או בשעבים מכסים גגהו ולא יקרה
 כן נממשלת המאור הגדול שהוא תמיד אור, ואפילו ביום המעונן
 וכיום השמש, לא יכשלו בני אדם בחשך, כי אורו חזק וזקוע
 הכל, וא"כ נכונים דבריו שאין חשך וננה שני הפכים, אבל
 הם בחוכמת, ע"כ כתוב בבריאת שני המאורות, ולמשול ביום
 ובלילה ולהכדיל בין האור ובין החשך (שם שם י"ח) ואתה
 תשאל אם שניהם מאורות, איך יכדילו בין אור לחשך?
 והאמת בדברנו שם בזמן מעושלים הירח והכוכבים ומטמיקים
 בנהם, יקרא חשך בעבור שאין אור.

והדבר - בזה עצמו מוביל בין מלת השך למלת אפלה, חשך
 אינו אלא בעדר אור השמש, והוא זמן הלילה,
 ולא יתכן היותו עם האור בזמן אחד. וכן גם אם יעשו
 בו ירח וכוכבים בקרא תמיד חשך. ואפלה גורה על מין
 חשך שם האור והירח והכוכבים הכלם לא מעילו להאירו ולכן
 אפשר היותו גם בזמן האור, בהשמש יואל בגבורתו, כמו
 חשבת העור שם אור שמש בזהרים לא יכלו לו, זה וכדומה
 לאה. בקרא חשך של אפלה, וכן כתוב והיית ממשש בזהרים
 כאשר ימשש העור באפלה (דברי' כ"ח כ"ט) למדנו מהאפלה
 כינו עורו ושאפשר היותה גם בזהרים, וכן למדנו שאכל
 וננה גם הם לא יתבנו היותם בזמן אחד, שאם יש גנה שום
 אין אפלה. והנה אם יחדש השם לבד עיני האדם ענין מה
 ע"ד פלא שלא יראה עד מה גם בזהרים, יקרא חשך כזה
 בשם אפלה, וזה היה חשך של מצרים, השמש יא על הארץ,
 וירק גיה אורו, וגרות מאירות בחדרים, ואפ"כ לא ראו
 איש את אחיו, כי השם חדש דמות אפלה נגד עיני המצרים
 בדמות תכלול שעל עיני העור, ויפה בארנוהו במ"ח חכמת
 שלמה

שלמה (פ"י י"ח) • לכן אמר תחלה יהי חשך על ארץ ונזרים
וכו' (שמות י" כ"ב) לא חשך לילה שהוא העדר אור שמש,
אלא יהי הויה חדשה של חשך שישלוט גם בזהרים וחור ופירשו
בכתוב שלאחריו ויהי חשך אפלה בכל ארץ ונזרים (שם שם)
כלומר חשך זה היה חשך של אפלה שלא הועיל האור והירח
והכוכבים להאיר או להגיה כלל, וחתם ולכל כ"י היה אור
במושבותם, ומלת אור תמיד על השמש כמו שאמרנו ללמדנו
בי הארץ האירה מאור השמש ולכן כ"י שנכלו מומכת האפלה
הזאת ראו אור, ומלת במושבותם שם על הנזרים בנקוד
שישבו נזרים באפלה היה אור לישראל ומטעם שאמרנו • גם
המשורר רמז ע"ז שאמרו שלח חשך ויחשיך (תלים ק"ה כ"ט)
ולא יתכן לומר כן על העדר האור, אבל שלח חשך מאמר
זעמו והאפיל למזרים, וכן שמוה האפלה הזאת בין הנזרים
כליל שרדפו אחרי ישראל בים סוף עליה נאמר ויהי הענן
והחשך (שם י"ד כ"ב) בה"א הידיעה החשך הידוע חשך של
אפלה שסבבו בנזרים, והיה כן שלא יראו הנזרים איש את
הולכים ושמעו ושמעו ושמעו המים נזכים כיון נד ויחזרו
לאחוריהם וכן מפורש בכתוב שנאמר וישם מאפל ביניהם וכן
הנזרים ויבא עליו את הים (יהושע כ"ט ט') והוא ביאור
נפלא •

ובשקלל איוב את הלילה שהרתה בו אמו, אמר הלילה
הוא יקחהו אופל (איוב ג' ו') כלומר שלא
ישוה לשאר הלילות שהן חשך וירח וכוכבים יגיהו בהן, כי
הלילה הזה אופל יהיה שלא יועילו בה אור כוכבים ואור הירח,
ולפני זה אמר היום ההוא יהי חשך (שם שם ד') כלומר
לא כשאר ימים שהן אור, וכן ארץ עיפתה כמו אופל כלמות
ולא סדרים ותופע כמו אופל (שם י"ד כ"ב) כי תחלה אמר
שילך אל ארץ חשך וכלמות (שם שם ד"א) הגדיל עתה בדרך
השיר חשבת הארץ הריא בי רבה, ואמר שחשבתה גדולה מאפלה
הידועה לנו, ואי אפשר לנו לזייר ענינה כ"א זריחת הארץ
הריא שזה לאופל, ותבין מה אינם אופל שלה וזהו ארץ עיפתה
ואור שלה כמו אופל כי היא כלמות ולא סדרים ואין לשער
חשבתה ולכן תופע כמו אופל, ומה שנקרא שם יאפל אין
פירושו לזייר כלל • וכן באפלה ידמו ונפלו בה (ירמיה' ד"ג
י"ב) כי לשי שחשבה לא יועילו האור והנר כשידמו בה יפלו
ולא יקומו •

ובמו האומר קויתי 'להשיג' זהב ולא השגתו, וקויתי עכ"פ להשיג כחשת, וגם זה מכעו ממוני, כן אפשר בענין זה שיאמר קויתי לראות באור שהוא אור השמש ולא ראיתו כי בא חשך, וקויתי עכ"פ שיהיה כחשכת לילה שירח ונרות מוניהם אותו וגם זה לא השגתי כי היה חשכה, ואם יאמר כן צריך שיאמר חשך נגד אור ואפלה נגד נגה וכן מצינום בכתוב כמו קוינו לאור והנה חושך, לנגהות באפלות כהלך (ישעי' כ"ט י"ז) הלא יום ההוא חושך ולא אור ואפלה ולא נגה לו (עמוס ה' ד') ואם יזכירו שני קצוות, כאדם האומר קויתי לעושר רב, ויבא תחתיו עוני גדול כן אמרו בענין זה קויתי לאור שמש ויבא אופל וכן כתוב כי טוב קויתי ויבא רע ואיפלה לאור ויבא אופל (איוב ל"ז ד') כצומר אפילו חשך לא בא כי אם אופל וכן הדין לטובה כאמרו ואפלתו כזהרים (ישעי' כ"ח ו') כלומר לא לבד שיגה אור באפלתו ויהיה כחשך לילה, אלא שתהפך לאור זהרים, וכן נאמר העם ההולכים בחשך ראו אור גדול, יושבי בארץ צלמוות אור נגה עליהם (ישעי' ט"א ח') נגד הולכים בחשך שהוא לילה אמר שיראו לאור שמש ונגד יושבי בארץ צלמוות. שהיא אופל כמו שבארנו אמר שיגה עליהם אור, כמו לילה שיגה חשכו ע"י אור ירח וככבים.

ועל דרך זה השתמשו במלות אלו אור ונגה חשך ואפלה על נפש האדם, כי בהיות הנפש היקרה הזאת קשורה עם גוף שיצר לבו רע, וקשה עליו להבין האמת ונקל לו ללכת בדרכי יצרו ולהכשל בעוונותיו, הרי דומה בעצ"ז להולך בחשך, ואם יזכה לטהר לבו ולנושול ברוחו וזכה לעזר אלהים ויאיר פניו אליו, והרי אור זה כאור נגה המוניה חשכת לילה, וכן להיפך ואם יוסף 'לחטוא ולהרשיע ישחית נפשו ולא תכון עוד שיגה בה אור וידומה להולך באפילה שאין האור מועיל לו וכן מצינו במקרא כמו ועל דרכיך נגה אור (איוב ד"ב ד') רמז שיזכה לנגה, אור אלהי המוניה חשכת הישרים בלבבותם ועל ההולכים אחר רוחם אמר והכסיל בחשך הולך (קהלת ב' י"ג) וכן כי אתה תאיר כרי ה' אלהי יגיה חשכי (תלים י"ח ק"ט) כלומר אתה הארת ברי שהוא הנשמה כאמרו כר אלהים בשעת אדם (משלי כ"ז ז') ובהיותה במקרה הנזק בחשך ולא תוכל לראות אור כמו העליונים כי גם יצר הלב ומנהגי העולם וצרותיו מכסים אורה והנה ה' אלהי יגיה חשכי בהגיהו עלי רוח דעת ממרומים.

ולפי

ולפי שהאור הוורח על נשמת החכם הוא אור נגה, צריך
גם הוא להחיות במקור יראת אלהים ופחדו, להכניע
בו יצרו בעת ששולט עליו ואל יאמר מה יעשה לי יצרי ואני
שמח ועלו ללכת בדרך טובים, כי אין מקום לשמחה זו רק
בל עת שהאור הוא מאיר בלבו, אבל כשהלך בצרה ויתן הס
מעלים מחשבות הכל לכסות האור המגיה בו ואלו אפשר שיכשל
בכל מטאת האדם זה דומה לנגה הלכנה שלפעמים עכן וערפל
יכסוהו ואין ש אור השמש שהוא בוקע הכל וכמו שאמרנו זהו
שדבר שלמה עם החכם הצדיק שכבר זכה בצדקתו לעור אלהים
ואמר בדרך חכמה הוריתין במעגלי יושר (משלי ד"א) החוק
במסר אל תרץ בצרה כי היא חייך (סס סס) ומבואר מודברינו -
ואמר הטעם וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד ככון היום
(סס סס) כלומר האור האלהי המגיה חשכת הצדיק בעה"ז
דומה לאור נגה הירח המגיה לעיני בשר בחשכת לילה וכמו
שלפעמים העין יכס נגהו כן לפעמים ענני הצרה והיתון מחשיכים
נגה נשמת הצדיק וכמו שנגה הירח הולך ואור כל הלילה עד
גכון היום שזרח אור בקר כן נגה הנשמה תאיר כל ימי
חשכתה בליל העה"ז עד תפרד מנופה ותראה אור כעליונים
דומה לאור היום.

ואמר שרמו על חשכת הצדיק בעה"ז והאור המגיה בארמותיו
הכדיל בינו וזין הרשע והוא מי שהשחית נפשו שלא
יועיל לה עוד האור וכמו שאמרנו ואמר דרך רשעים באפלה
לא ידעו במה יכשלו (סס סס) כלומר אין דרך רשעים בחשך
שיועיל בו נגה ירח וככבים אבל דרכו באפלה שאין האור שולט
עליו ויתבין מזה כי הצדיק גם אם יכשל בחשכו כשישוב האור
להגיה בו יבין המכשול וישוב אל אלהיו וידע להשתמר בעתיד
מהכשל עוד זה דומה למי שהולך בחשך וכוונץ את רגליו
בשומאיו כר להאיר יראה במה נכשל וישתמר בעתיד מלכת
במקום המכשול, אבל הרשע ההולך באפלה דומה לעור הנונץ
רגליו שלא יודע לו במה נכשל כי אין האור ננועיל ולא ישתמר
מהכשל פעם אחר פעם. וזהו שאמר לפי שדרך רשעים באפלה
לא ידעו במה יכשלו יורנה התבאר בקצרה הענין כלו.

בפגלי חרץ וויזל.

תולדות גדולי ישראל יפקד מקומו .

תולדות הזמן יפקד מקומו .

בשורת ספרים חדשים

ה ת י מ ר

ושניר ראיתו מקו ההכנסה אינה ראה כלל, מפני שקו נקודת, ושטח ההכנסה הנה לכד בכח ולא בפועל, רצ"ל שיסודתם בהררי השערת הדמיון, והנה רק סימני עיוני מגדולי תחומים, כי הקו מגביל תחומי שטחים, והשטח מגביל תחומי שני גופים, וכל זה לכד ע"ד ההשערה ובמושכל לא על צד המציאות עצמו, וכמו שאמר המחבר עצמו להלן דף ט"ע כ"ח"ל אמנם קושטו כקו ההכנסה מתעצם בדבר בכחית עצמו, ונפרד מכל דבר, ונמשך בלי שינוי ורושם תנעו כלל ליטלטו החושים עליו, אולם קו הפועל תחייב הרעבתו מקלקים ונקודות וא"כ לא תהיה כבת אחת כ"א השתנותו מעמד הנקודה היותר דקה (סובטיל) עד התרבותה לששתהנה בהדרגה למציאות קו דק בעל שטח, מה שזה לא יאות לקו ההכנסה שהוא אפס השטח כלל כידוע. ולמען ירוק הקורא בו, ויבין הענין על אונותו בדירור גמור, ולא יגשש בעור, או כהולך חשכים ואין נגה, נוטה למשל, ואתה הקורא

הקורא עשה לזנך כאפרכסת הסכת ושמע, אם תזייר במדרג
מדעך שני דברים העומדים רחוקים זה מזה בחלל הרקני
ותאחז במשפט ידך אז תגור אומר שיש בין שני המרחקים
קו פשוט, וא"כ תיכף כשיעלה במחשבתך הקו. תזיירו לך
קו שלם בצביונו ובקמתו ובבת אחת וכי לא תחשוב אותו
מורכב מאלפי אלפים נקודות כמו שתזייר בשכלך שעה אחת
הלא תזייר השעה שלימה ר"ל בחלקיה הכוללים לא בפרטותיה
ר"ל לא תחשוב הרגעים והמעלות והסעקונדון עד החלקים
היותר דקים, אולם אם תרצה לעשות קו שלם כזה בפועל
כפיר, הלא אין בכך לעשותו בבת אחת, נשגבה היא לא
תוכל לה, מפני שמד כשתתחיל ליגע בעט ברזל ועופרת על
הנייר יורד יהי הנקודה הקטנה שבקטנה; וא"כ כבר בטל הקו
השלם בבת אחת, ואם יש בכך לזייר ענין הזמן אז יאל
כנוה לך ענין קו ההנדסה כי משפט אחד ותורה אחד יהיה
להם.

ושלישית הלא אין ביד המחבר למצוא לנו שום נמצא
נשמי שיביא הויתו והעדרו אפס השתנות הדרגה
והעתקת מעמד למעמד, וזלתי קו ההנדסה לבדו הנגדר בכח,
וא"כ עד אחד הוא; ואם אומר יאמר הלא הנמצאים הרחוקים
יעידון ויגידון, בזה אין לנו עסק שכבר אמרנו למעלה שהמה
בלתי מופלים תחת הזמן והמקום. ועוד שגם קו ההנדסה
עצמו הוא לבד על דהבטה הצרופה (ריינה אכטויאונג)
ואפילו אם נודה לדבריו אין להביא ראיה מנמו, להשתאמת
על ידו ההקדמה שיש הויה בבת אחת, כי שם הויה מופל על
מציאות טבעי בפועל, ואיך נביא ראיה ממה שחזר לטבע,
ומציאותו לבד בדמיון ובנפש פנימה!

הקדמה השנית הוא שהנמצאים כולם ימצאו על א"נ נב"א
אופנים, אם במציאות מקריי וכו' ומהמין
זה הוא מציאות אותו הדבר הנקרא כמות וכו' אמנם ישות
זה הסך הכמות אינו ישות פרדי עומד מזה עצמו, אבל הוא
נשען אמנם על המספר המרובה וכו', אשר לא יזייר היות
כמות נמצא בפועל מכלי שיביא שם פרטים שיש להם ישות
ועמידה מזה עצמן וכו' ועוד מין א' נמצא יש לנו אבל בלתי
ראוי להכנס בסוג המציאות כלל והוא המציאות על ד
ההתגלות (מי יורה דעה ומי יבין שמועה?) והוא הדבר הכללי
נמצא בישות בפ"ע וכו' ומעין זה המין הוא מה שנקרא קדימה
במקום

"במקום" אם נודה על האמת, לא ידענו לכונן אל דעת המחבר, כי גדר דרכו בגזית, פרש ענן למסך, ויתן המסכה על פניו, משל ומוליכה יסא ובחידות ידבר, ומי מכס ויבין זאת וכיון ויודע פשר דבר? הספיקות והביטולים שנפלו בו רחמים מיני יס, לא יספרו לרוב, ותקצר היריעה מהכיל אם נגיד את כל העולה על רוחינו, ולדרוש אחרי כל מחשבה ומחשבה מה תהא עליה. כי ההקדמה הראשונה שהביא אין לה שחר ואין לה שום שייכות ותועלת לעצמות הענין, והקדמה כשניה סתומה וסתומה, כי מה שאמר "אשר לא יצויר היצות כמות כמאל בפועל" מי הרחיק לו דווקא להחליט בפועל? הלא גם וולתו כמאל היות כמות בפ"ע על צד המושכל? המשל אם כאמר שני פעמים ב" עולה ד" אמרנו זאת ע"צ העיון והציור המחשבני לא ע"צ הנסיון בפועל כידוע לחכמי הארטימ"עטיק, ומלבד זאת גם האחד העצמי כאמר לבד אחד ע"צ הציור כי באמת אותו האחד יוכל להיות כמות, למשל זהוב אחד אם נצייר על ענין הזהוב הוא אחד, ואם נצייר שיש בו שלשים גולדים או צ" טפילים הוא כמות, או הקו הוא אחד, בפרטו אמנם כמות ג"כ בענינו שהוא מורכב מקודות.

ומה שאמר "והמין אשר אין לו הכנס בסוג המציאות והוא הקדימה במקום וכו'" מי יפתרנו את זאת? מה זאת קדימה במקום? אם כוונתו כמו שהזכיר בפתח דבריו דף א' בשמות תחלה וראשון ו"ל" שם ראשון ישמש בין על הקדימה בזמן ובין על הקדימה במקום וכו' השמע לאזנך מה שאתה מוצא נופך, ששם כאמר קדימה במקום רצ"ל מעלת המקומיות והקדימה במדרגה, כמו היושבים ראשונה במלכות (הערה אים גראד אדר פארצוג דעם ראגנס) אמנם כאן תתחייב ההכנה בגילת קדימה (לפי דעת המחבר לא לדעתנו יכונה בשם קדימה) המרחק והפירוד שנשני דברים בחלל הרקנו, וזהו המציאות יכנס דווקא בסוג המציאות ויש לו ישות בפ"ע, כי על איזה חופן כבדיל בין שתי טפות מים הדומי' יחד מכל הכדדים, אם לא ע"י ההרחקה, שזה בזוית א זה בזוית זו? ועוד שגם קדימה המדרגה (לדעת המחבר, המקום) היא מציאות ישות כידוע לכל מושכל, וא"כ שקר דיבר המחבר שהוא בלתי ראוי להכנס וכו'.

ונפלא

(*) מילות הגיון שער ז' ושער יו"ד.

ונפלא פשיטנו אחרי שמכותלי ספרו נכר שעסק בחכמת הפילוסופיא, ותמייב שתקדם ידיעת ההגיון, האם בעלם מענינו ס"ה הגיון להרמ"ב? והסברא נותנת שלא עיין בו, כי לולא זאת היה יודע משער י"ב דף כ"ב ע"ב ממהות הסדר, והיה נזהר מלכתוב השבטים האלה. ועוד יותר פליאה נשבעה, למה שכל מלאכה וכל למוד וכל מעשה וכל בחירה אמנם יפלו אל? הטוב הנכסף מפאת תכלית עושיהם, והמחבר קשר ראש תכליתו במקום דקדוק השרשים וביאור הנרדפים, וזהו החפץ המכוון, ומדוע לא שמר את מצימותו אשר יעד, ונטו אשוריו מיני האורח, ללכת בנתיב המקירה העמוקה אשר לא הייתה בחינת תכליתו? וטוב לו כי יעזוב דרושים ועיונים האלה מספרו, ומכל מהתעסק בחקירות שאינם מעניינו זלזל הלך חשכים? — והאלהים יודע ועד, שדרך אמונה בחרנו, מאהבת האמת בקבל האמת ממי שאמר, אמנם לא הכל ורעות רוח, ויש לנו עוד השגות בענין זמן ומועד וחקירתו בתנועה, אמנם מיראתינו שיאריכו הדברים עד שכמעט ישכחו ג"כ לספר פרטי לכן חדלנו מדברך, כי נשאר לנו לפנות עוד אל למוד הבדלי הנרדפים, לראות מה יש גם חפץ ומועיל, השמנה אם רזה?

דף ט"ו ע"ב "בו יתבאר השמות על המזרות המהירות" וההפך בין מהר ובין חש הוא כי ב" מיני המהירות, "א" ע"כ ההשכמה, ב" ע"כ ההקטנה וכו', המשל בזה א"ה רגיל לכתוב מהנץ החמה עד י" שעות, והיום כדמנח לו עוד מלאכה אחרת שצריך לעסוק בה מחמש ועד שש, ושלא לכתוב מעשי הכתיבה, צריך להשכים שעה קודם נן החמה וכו' וזאמר עליו שמינה היום לכתוב וכו' ואדם אחר שגם דהבו לכתוב כל יום ו" שעות והיום אירע לו ב" מלאכה אחרת, אבל לא השכים קודם נן החמה כ"א היה זריז וכו' ועל ב" מיני המהירות אלה הונחו שמות, מהר וחש, והונח שם מהר על המהירות בדרך כלל הן על ההקטנה (מי יתן טעם לשבח במלת ההקטנה?) ושם חש על המהירות ההקטנה בפרט "נפלאות היא בלתינו מדוע השמיט שמות אץ ופחז? ולמה הוציא מילות שאין להם שחר ונריכות פירוש לפירוש כמו ע"כ השכמה והקטנה, ויותר טוב היה לו לומר ע"כ הומך ו"על הפעולה? ובהוראות האורש שנה המחבר והמשל שהביא, שקר בימינו.

החתומה באחד מרפ"ה הסמוכים.